

Meso-miljarden

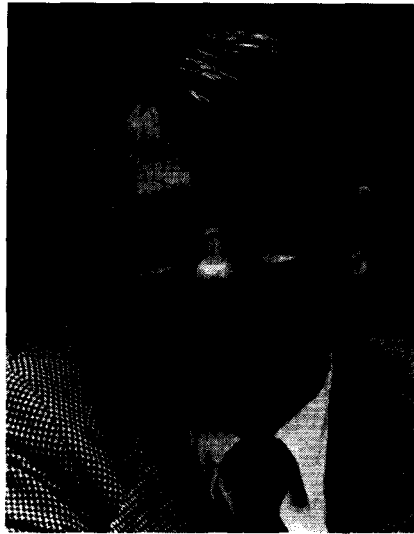
Er is een tijd geweest waarin serieuze mensen dachten dat macro-economie echte economie was. Een tijd waarin levenloze statistische aggregaten (*de lonen, de investeringen, de werkgelegenheid*) met een aan tijdreeksanalyse ontleende voorspelbaarheid leken te reageren op (veranderingen in) veronderstellingen. Een mooie tijd was dat. De economie kreeg een wetenschappelijk-kwantitatieve aanblik: wie R-kwadraten kon laten zien mocht vergeten dat het over mensen ging.

Uit die dagen stamt het gedachtengoed van de nieuwste Miljoenennota, en op zich zelf is dat winst. Want de Miljoenennota is terug van weggeweest, vorig jaar eigenlijk al, en dit jaar helemaal. Het is weer een helder, evenwichtig en interessant gedocumenteerd betoog over mogelijke samenhangen tussen belangrijke economische aggregaten, waarin de politieke prietpraat tot aanvaardbare proporties is teruggedrongen. Een mooi stuk, dat ik geboeid gelezen heb, en dat mij - ik zei het al - nostalgisch beroerd heeft. We moeten de macro-economie toch maar in ere houden, want ze heeft wel iets, al lost ze dan niet veel vragen op. Zij schept een denkkader. Macro-economie is zoiets als methodologie: ze laat zien wat we niet weten.

Neem de Denen. Waarom doen die het zoveel beter dan wij? Staatje 1.4 van de Miljoenennota laat zien dat de Denen hun vorderingensaldo (financieringsstekort minus verstrekte overheidskredieten) in zes jaar tijd met 10,7% van hun bnp hebben omgebogen tot een surplus van 1,6%. Dat is andere koek dan de Nederlandse vermindering met 1,2% over dezelfde periode 1982-1988. Ook als we ruw corrigeren voor de tegenvallers met ons aardgas, doen die Denen het nog twee tot driemaal beter dan wij, en ze realiseren en passant een gecumuleerde groei van de particuliere investeringen van 49,8% tegen 27,0% in Nederland.

Hoe komt dat zachtvaardige land van melk en honing tot zo'n economische prestatie? Dat weten we niet. Als ik Janssen (*ESB*, 29 oktober 1986) en *The Economist* (3 september 1988) mag geloven door zo ongeveer alles te doen wat God verboden heeft. Door een krachtig pakket van belastingverzwaringen, waaronder een heffing op beleggingsinkomsten van pensioenfondsen(!), en een verhoging van de vennootschapsbelasting (!) en een beperking van de inflatiecorrectie in de inkomstenbelasting(!), alsmede door een beperking van de publieke bestedingen. Over hun 'demand management' mag je van mening verschillen, maar ik meen te weten dat ze aan de aanbodzijde doodzondes hebben begaan. *Meen te weten* - voor wie van colligatie

D.J. Wolfson

(halfzachte plausibiliteit) en quasi-falsificatie houdt blijft de macro-economie een leuke denksport, maar *weten* is er niet bij voordat we de onderliggende gedragspatronen van individuen en groepen op het spoor zijn.

Of neem dat ongelofelijke plaatje van tabel 3.5.3 in de Miljoenennota, waaruit blijkt dat in Nederland 47,5% van de beroepsbevolking niet aan het arbeidsproces deelneemt tegen 22,1% in Denemarken. En daar, op blz. 51, licht de minister een tipje op van de sluier over het onderliggende gedragspatroon met een sobere constatering: "Het vervallen van de verdiscontering van de werkloosheidscomponent in de arbeidsongeschiktheidsregelingen is in 1987 echter niet op de verwachte 50%, maar op slechts 10% uitgekomen" (d.w.z. het dichtschrœien van het oneigenlijk gebruik van de WAO als afvloeiingsregeling is mislukt).

Systemen, daar draait het om. Om de beheersing van de systemen in de meso-structuur. Als je het gedrag van agenten (werkgevers, werknemers, keuringsartsen) in het systeem van sociale zekerheid niet in de greep kunt krijgen, kun je een verhoging van de participatiegraad en een verlaging van de collectieve-lastendruk op je buik schrijven. Het was Dwight D. Eisenhower die, als president, wat betueterd tot de conclusie kwam dat de beheersing van het 'military-industrial complex' geen peuleschil is. Het begrip zelf en het inzicht in de problemen van systeembeheersing danken we aan een vijfsterren-generaal.

De heer Van Eekelen kan er over meepraten. Hij doorbrak deze zomer de Godsvrede met de platte petten door de landmacht te bevoordelen boven de rest van de krijgsmacht, vanuit de stoutmoedige gedachte dat de Russen wel over land zouden komen. Maar ministers mo-

gen niet denken van de Marinestaf (die zich goed genesteld heeft in de VVD-top) en Van Eekelen moest het veld ruimen, met het paspoort als rode kaart. De overtreding zelf hebben maar weinigen gezien, zo gaat dat.

Ik krijg complexen van systemen, dat merkt u wel. Mijn these is dat het beheer van de rijksbegroting en van de collectieve-lastendruk wordt gemaakt of gebroken met het beheer van een klein aantal systemen op meso-niveau, waar het grote geld omgaat. Ik noemde al het systeem van sociale zekerheid en het defensiesysteem. Kenmerk van deze en andere grote systemen is dat ze aanbodbepaald zijn: het zijn de bonzen en de dienstverleners die de dienst uitmaken, niet de cliënten, niet de politiek en zeker niet de belastingbetalers. In de gezondheidszorg bepalen de specialisten wat er gebeurt: niet de huisartsen, niet de ziekenhuisdirecties en de patiënt al helemaal niet. Verzekeraars als tegenmacht? Kom nou, die denken alleen aan hun marktaandeel. In het Europese landbouwsysteem houden de boeren - luid klagend, natuurlijk - de concurrentie effectief buiten de deur. In het onderwijs is de anciënniteit bepalend als er leraren uit moeten. Kwaliteit speelt geen rol, dat zou te veel onrust geven, geeft de minister ruitertlijk toe. In de volkshuisvesting proberen we al jaren van een bouwbeleid naar een woonbeleid te komen en in het verkeer, ten slotte, komt er straks voor 400 miljoen gulden per jaar aan zure regen bij. Het gaat niet om minder knelpunten, maar om meer selectief autogebruik, dacht ik, maar dat lees ik nergens. O, die meso-miljarden, wat stichten ze toch een hoop nul!

Op het macro-niveau heeft minister Ruding zijn financiële beleid langzamerhand op orde. Daarmee gaat hij de geschiedenis in als de man die zijn ministerie weer op de kaart gebracht heeft. Dat is geen geringe prestatie. Ik zou wensen dat hij zijn laatste Miljoenennota, volgend jaar, nu eens toespist op het aggregatieniveau waar de grote brokken gemaakt worden: op het meso-niveau van de 'spending systems' en op het katekwaad dat de zich als soeverein dragende producenten aldaar uithalen. Als we het gedrag van mensen en groepen in de collectieve sector voor het voetlicht kunnen brengen gaat de Miljoenennota over levende samenhangen. En dan kan ik het op de kast jagen van mijn kwantitatieve macro-vrienden weer eens een jaar overslaan. Ik hoor ze al denken: praat jij maar, over je traceerbare gedragsrelaties, praatjes vullen geen gaatjes. Precies. Maar staatjes en plaatjes ook niet.

D.J. Wolfson